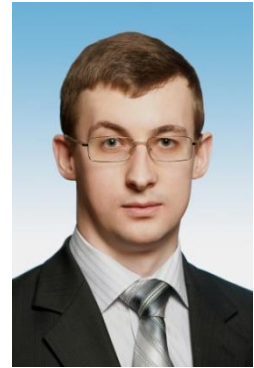

АДМІНІСТРАТИВНА ДЕЛІКТОЛОГІЯ В СИСТЕМІ ЮРИДИЧНИХ НАУК, ЯКІ ДОСЛІДЖУЮТЬ ІНФОРМАЦІЙНУ СФЕРУ: ДЕЯКІ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

Заярний Олег Анатолійович

кандидат юридичних наук

доцент кафедри адміністративного права

Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Постановка проблеми. Для сучасної науки характерним є посилення взаємозв'язків між великою кількістю різноманітних галузей, наявність інтегративних тенденцій у розвитку кожної із них. За Своїм змістом інтеграція, як міжгалузевий науковий процес охоплює чітко відокремлені одна від одної науки і означає процес, пов'язаний з підпорядкуванням окремих наук, що виділяються, цілісній структурі концептуального каркасу висхідного знання. В той же час інтеграція виявляється результатом зближення раніше незалежних наук і сприяє міжнауковим взаємодіям, формуванню інтегративних наук [1, с. 405].

Перебуваючи під впливом різного роду інтегративних процесів, які протікають в правознавстві, адміністративна деліктологія при дослідженні окремих видів адміністративної деліктності, її властивостей розробляє та використовує поняття, теорії, конструкції, елементи яких повністю або частково запозичені з інших наук.

Ця тенденція особливо характерна для інформаційної сфери, дослідження якої так само, як і вчинюваних в її межах адміністративних інформаційних правопорушень потребує формування спеціального понятійного апарату, розробки теорії причин цього виду деліктів, методики їх запобігання.

Метою цієї статті є дослідження форм та меж взаємодії адміністративної деліктології з іншими юридичними науками у процесі теоретичної розробки проблем запобігання адміністративних правопорушень, визначення на цій основі її місця серед інших юридичних наук, які досліджують різні аспекти функціонування інформаційної сфери.

В юридичній літературі проблеми взаємодії та взаємозв'язку адміністративної деліктології з іншими юридичними науками розглядалися багатьма вченими-правниками, зокрема: Е. Є. Гензюком, В. В. Денисенко, А. М. Дерюгою, Є. В. Додіним, М. П. Мишляєвим, М. І. Нікуліним, О. І. Остапенко, В. І. Ремнєвим, переважно з загальноделіктологічних позицій. Разом з тим, проблеми взаємодії та взаємозв'язок адміністративної деліктології з іншими науками, які досліджують інформаційну сферу не одержав у науковій літературі самостійного висвітлення.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку наукових досліджень сформувався аксіоматичний погляд, згідно з яким адміністративна деліктологія розглядається у якості однієї із складових групи адміністративно-правових наук [2, с. 52].

Наявність аксіологічних та гносеологічних зв'язків між зазначеними науками виявляється, перед усім в тому, що досліджуючи поняття, ознаки, структуру, динаміку, закономірності виникнення та розвитку адміністративної деліктності в інформаційній сфері, адміністративна деліктологія використовує та удосконалює понятійний апарат, наукові положення різних інститутів адміністративного права: адміністративну відповідальність, адміністративні правопорушення, заходи адміністративного примусу, виконавчу владу, публічні інформаційні ресурси, тощо з метою вироблення ефективних методик забезпечення інформаційного правопорядку, інформаційної безпеки у галузі діяльності публічної адміністрації.

В свою чергу, норми адміністративного права поширюють свою дію на сферу, яка досліджується адміністративною деліктологією опосередковано, узв'язку з необхідністю використання деліктологічних методів дослідження адміністративної деліктності в інформаційній сфері та вироблення засобів запобігання вчинення адміністративних інформаційних правопорушень, їх профілактики. Одержані в ході адміністративно-деліктологічних досліджень данні в свою чергу здатні чинити вплив на формування нормативного матеріалу, який вивчається адміністративно-правовою наукою [2, с. 55].

Головне призначення науки адміністративного права — розробка наукових висновків, рекомендацій і конкретних пропозицій щодо вдосконалення та посилення ефективності діючих адміністративно-правових норм і відповідних правових інститутів, що врешті-решт безпосередньо впливає на ефективність державно-управлінської діяльності. В цьому виявляється активний вплив адміністративно-правової науки на розвиток адміністративного права як галузі права [3, с. 85, 86].

Як галузь публічного права, адміністративне право нерозривно пов'язане з інститутами публічної влади, публічного інтересу та публічного управління, тобто існує в межах названих категорій. Відповідно, за межами публічної влади, публічного інтересу та публічного управління адміністративного права бути не може.

Виходячи з таких методологічних позицій В. М. Бевзенко та Р. С. Мельник вважають, що адміністративне право регулює:

Суспільні відносини, які виникають у зв'язку із забезпеченням суб'єктами публічної влади, насамперед публічною адміністрацією, прав і свобод людини та громадянина;

суспільні відносини у сфері публічного управління об'єктами державної та комунальної власності;

суспільні відносини, які мають місце у внутрішньоорганізаційній діяльності органів публічної влади;

суспільні відносини у сфері взаємодії органів публічної влади з інституціями громадянського суспільства.

Таким чином, мета адміністративного права полягає у створенні правових умов для гарантування органами публічної влади, насамперед суб'єктами публічної адміністрації, прав і свобод людини і громадянина, реалізація яких відбувається у сфері публічного управління [4, с. 67, 69; 5, с. 57, 58, 60].

Розглядаючи адміністративне право у якості складовою юридичної науки, Ю. М. Старілов визначає її як систему державно-управлінських, адміністративно-правових поглядів, ідей, уявлень про закони, що регулюють суспільні відносини у сфері діяльності виконавчої влади, визначають її соціальну обумовленість, про закономірності реформування та тенденції розвитку адміністративного законодавства; про принципи адміністративного права; про його історію і перспективи розвитку; про адміністративне право зарубіжних країн, тощо [6, с. 4].

Розробляючи проблематику запобігання адміністративних інформаційних правопорушень, закономірності виникнення та розвитку адміністративної деліктності в інформаційній сфері, адміністративна деліктологія використовує досягнення науки адміністративного права в галузі досліджень тих чи інших складових предмета цієї науки: інституту публічної служби, адміністративних процедур, адміністративного правопорушення та адміністративної відповідальності, правового статусу суб'єктів публічної адміністрації, електронного урядування адміністративно-правового захисту прав особи для формування власних деліктологічних понять, концепцій, програм.

Попри широке використання наукою адміністративною деліктологією правових норм, понять, концепцій, об'єднаних в різні підгалузі та інститути адміністративного права, в юридичній науці під впливом різних правотворчих, правозастосовчих, науково-дослідних процесів відбулася викристалізація широкої групи адміністративно-правових норм та пов'язаних з їх тлумаченням понять, категорій, принципів, правових засобів. Об'єднані за спільним критерієм – адміністративно-деліктним феноменом правові норми, поняття, принципи та засоби одержали своє завершене оформлення в межах адміністративно-деліктного права.

Не зважаючи на спроби деяких дослідників визнати за адміністративно-деліктним правом значення окремої галузі права [7, с. 142], найбільшу підтримку серед вчених-адміністративістів одержав погляд про належність адміністративно-деліктного права до підгалузі адміністративного права [8, с. 109, 110].

На думку В. К. Колпакова, визнання за адміністративно-деліктним правом значення підгалузі адміністративного права обумовлено: «по-перше, тим, що деліктна частина адміністративного права має: а) свій предмет регулювання; б) свій специфічний метод правового регулювання; в) відокремлено сформовану нормативну базу; по-друге, тим, що правова наука не створила необхідних теоретичних передумов для її визнання як “суверенного” правового утворення (вона де-факто сформована наукою адміністративного права, її основні поняття розроблені в межах адміністративного права, а акти мають також і адміністративно-правове спрямування)[9, с. 17].

Концентрація в структурі підгалузі адміністративно-деліктного права правових інститутів, безпосередньо пов'язаних з предметом адміністративної деліктології тягне за собою не лише поглиблення функціонально-методологічних зв'язків цієї науки з адміністративно-деліктним правом, але, і

обумовлює їх звуження в межах більш загальної науки адміністративного права.

Водночас, зв'язок адміністративної деліктології з адміністративно-деліктним правом не обмежує взаємодію першої з названих наук з адміністративним правом в цілому, оскільки вирішення проблем профілактики адміністративної деліктності в інформаційній сфері передбачає використання знань з різних напрямків інформаційної діяльності, здійснення якої підпадає під дію норм публічного права.

На основі використання результатів досліджень науки адміністративного права, адміністративна деліктологія при реалізації покладених на неї завдань синтезує необхідну для розвитку її понятійного апарату, теорій методів дослідження наукову інформацію.

Таким чином, адміністративна деліктологія виконуючи власні завдання в інформаційній сфері розвиває, уточнює та систематизує наукові знання, отримані наукою адміністративного права, на основі формує власний понятійний апарат, методи наукових досліджень, а також засоби профілактики адміністративної деліктності, забезпечує інші юридичні науки теоретичними знаннями про адміністративні інформаційні правопорушення, причини й умови їх вчинення.

Поряд з наукою адміністративного права, в юридичній літературі обґрунтований тісний зв'язок науки адміністративної деліктології та кримінології [10].

Взаємодія між цими юридичними науками у процесі дослідження інформаційної сфери з позицій забезпечення законності та запобігання інформаційних правопорушень є не випадковою, оскільки заглиблюється своїм корінням в природу самої деліктології, ті завдання, предмет та методи дослідження, які визнані правовою доктриною за адміністративною деліктологією і кримінологією.

Серед вчених-правознавців найбільш поширеним є погляд, згідно з яким адміністративна деліктологія, як самостійна наука сформувалася на основі досягнень науки кримінології [11, с. 16; 37, с. 4] внаслідок накопичення широкої групи знань про адміністративні інформаційні правопорушення, причини та умови, які сприяють їх вчиненню, методи профілактики цих деліктів, тощо.

Спираючись на понятійний апарат, завдання і методологію науки кримінології, адміністративна деліктологія за результатами власних ґрунтовних

наукових досліджень поступово сформувала самостійні науково-методологічні основи, створивши тим самим основні компоненти, що дозволяють виділити її в окрему юридичну науку.

Про самостійність адміністративної деліктології як науки свідчить також більш широкий порівняно з кримінологією предмет дослідження [12].

Така думка пояснюється тим, що структуру адміністративної деліктності, яка досліджується наукою адміністративною деліктологією утворює більш широка група деліктів, як за кількісними, так, і за якісними властивостями порівняно із злочинами.

Співставлення складів адміністративних правопорушень та злочинів, вчинення яких закон пов'язує з національним інформаційним простором вказує на актуальність наведеної думки і щодо адміністративної деліктології, як науки, яка вивчає адміністративну деліктність в інформаційній сфері.

Що ж до кримінології, то на сьогоднішній день в юридичній літературі є загальновизнаним погляд, відповідно до якого предмет цієї науки утворює чотири основні групи явищ.

Злочинність. На початкових стадіях проведення кримінологічних досліджень це явище розглядалося, як сукупність вчинених в державі чи конкретному регіоні за визначений проміжок часу злочинів. Згодом під злочинністю вчені-кримінологи стали розуміти своєрідне соціальне явище, яке об'єктивно існує в суспільстві.

Особа злочинця. Якщо на етапі зародження кримінології це поняття досліджували з позицій наявності у людини специфічних антропологічних, біологічних, психічних, генетичних та інших особливостей, під впливом яких він вчинив злочин, то, в подальшому – як соціальна властивість, своєрідний продукт процесу соціалізації.

Причини та умови злочинності, об'єднані поняттям «фактори злочинності». До них належать існуючі в суспільстві соціально-економічні, соціально-політичні, соціально-психологічні явища, які обумовлюють виникнення злочинності, як свого закономірного наслідку.

Запобігання злочинності, тобто, специфічний вид соціального управління в суспільстві за допомогою якого можливо утримувати злочинність на мінімально допустимому рівні, шляхом застосування заходів впливу на причини та умови, які сприяють виникненню цього явища [13, с. 10].

Така інтерпретація предмета науки кримінології, на наш погляд зберігає свою актуальність і щодо інформаційної злочинності, так, як дослідження її

особливостей знаходить свій розвиток на рівні спеціальної частини цієї науки за умови безпосереднього зв'язку із загальними поняттями та категоріями кримінології.

Аналогічна структуризація предмета дослідження властива і для адміністративної деліктології в інформаційній сфері, хоча відмінності у внутрішніх складових предметів цих наук не дозволяють провести між ними повну аналогію.

На думку В. М. Кудрявцева, логічний розвиток кримінологічної думки та кримінологічної науки дає підстави розглядати кримінологію, як загальнотеоретичну науку про злочинність, причини та умови, які сприяють її виникненню, характеристику особи-порушника, а також методи контролю розвитку злочинності та її профілактики на усіх її рівнях і формах прояву [14, с. 8].

Виходячи із загальносприйнятої в юридичній науці диференціації юридичних наук за предметним та цільовим критеріями, кримінологія, як наука покликана досліджувати теорію причин злочинності та обмежена одним ключовим імперативом. Які б категорії чи поняття не досліджувалися б, розширення предмета кримінології зводиться до встановлення фактів прямих, або опосередкованих зв'язків різних явищ зі злочинністю.

Щодо адміністративної деліктології зазначений зв'язок в практичному аспекті лише зводиться до співставлення суміжних складів адміністративних правопорушень та злочинів, відмінності між якими виявляються або в ступені їх суспільної небезпеки, або, в кримінально-правових наслідках делікту [12].

Наведений погляд А. М. Дерюги на проблему співвідношення предмета наук адміністративної деліктології та кримінології знаходить свій розвиток і в нормах законодавства України.

Як слідує з логічного тлумачення положень ч. 2 ст. 1 та 11 Кримінального кодексу України від 05.04.2001 року, (далі - КК України)[15] та ч. 2 ст. 9 Кодексу України про адміністративні правопорушення від 24.12.1984 року, (далі – КупАП) [16], адміністративна відповідальність настає за діяння, визнані законом адміністративними правопорушеннями та, за які законом не встановлена кримінальна відповідальність, а остання не підлягає застосуванню за вчинення правопорушень, які через свою малозначність не визнані кримінальним законом злочинами.

Такий законодавчий підхід в розмежуванні предмета адміністративно-правової та кримінально-правової відповідальності надає ключового значення

нормативному правилу, відповідно до якого адміністративними є усі делікти, що вчиняються у сфері діяльності публічної адміністрації та не визнані КК України злочинами.

Виходячи зі змісту вказаного нормативного правила можна констатувати, що предмет науки кримінології обмежується дослідженням тих соціально-правових явищ, які викликані вчиненням діянь, визнаних КК України злочинами.

В той же час, єдиним імперативним критерієм обмеження предметної сфери наукових досліджень адміністративної деліктології є нормативний припис ч. 2 ст. 9 КУпАП [16], виходячи з якого до предмету цієї науки не можуть належати діяння та породжені ними суспільно-правові явища, за які законом встановлена кримінальна відповідальність.

Маючи загальну сутність, такий висновок є актуальним і для побудови предмета адміністративної деліктології в інформаційній сфері.

Наявність істотних відмінностей як в сутності адміністративної деліктності та злочинності в інформаційній сфері, так, і в законодавчому забезпеченні запобігання адміністративних інформаційних правопорушень й злочинів вказує на неможливість використання адміністративною деліктологією і кримінологією єдиної системи засобів профілактики протиправних явищ, що ними досліджуються.

Така особливість інструментарної взаємодії між згаданими науками на загальному рівні була виділена ще Є. В. Додіним. На думку дослідника, заходи, які кримінологи рекомендують для превенції злочинності для запобігання адміністративної деліктності, можуть бути застосовані лише тоді, коли співпадають їх причини [10, с. 35].

Поділяючи наведену думку Є. В. Додіна, слід зазначити, що не зважаючи на визнання науками адміністративною деліктологією та кримінологією основним завданням розробку заходів профілактики правопорушень, забезпечення охорони суспільних благ, зазначених в нормах ст. 1 КУпАП та ст. 1 КК України, кожна з цих наук, так само, як і галузеве законодавство досягає поставлених цілей різними засобами.

Розробляючи комплекс причин та умов, які сприяють вчиненню адміністративних інформаційних правопорушень, адміністративна деліктологія надає соціально-правову характеристику цим деліктам, виявляє сутнісні властивості особи-порушника правових заборон, чинних в інформаційній сфері, аналізує ефективність застосування покарань за адміністративні інформаційні

правопорушення, вивчає особливості перетікання адміністративної деліктності в злочинність.

Прийнята 28.06.1996 року Конституція України [17] та схвалена на виконання її основних положень Концепція адміністративно-правової реформи [18] заклали правові засади для глибокого реформування основних інститутів адміністративно-деліктного права: адміністративних правопорушень, адміністративної відповідальності, адміністративно-юрисдикційної діяльності, у зв'язку з чим межа між адміністративною деліктологією та кримінологією стала ще більш глибокою та інституційно оформленою.

Пояснити таку тенденцію можна тим, що, на відміну від науки радянського адміністративного права [19, с. 148], в сучасній літературі та програмних документах поняття «адміністративного правопорушення» все більше пов'язується з сервісно-регуляторною діяльністю держави та посяганням на охоронювані нормами адміністративного законодавства права, свободи, законні інтереси людини і громадянина, права та інтереси юридичних осіб, конституційний лад та національну безпеку, за яке законом встановлено адміністративну відповідальність [20].

В такому контексті має місце поглиблення функціональних взаємозв'язків між предметом дослідження науки адміністративної деліктології та сфери діяльності публічної адміністрації, що тягне за собою необхідність докорінного перегляду завдань цієї науки в напрямку їх віддалення від завдань кримінології, орієнтації на охорону визнаних Конституцією України соціальних цінностей: людини, її життя і здоров'я, честі та гідності, недоторканості, безпеки, прав та свобод.

Враховуючи завдання кримінології, визнані вченими-правниками за цією наукою, її предмет обмежується дослідженням злочинної поведінки в різних сферах суспільної діяльності, а також соціально-правовими явищами, викликаними такою поведінкою, засобами її профілактики, причинами та умовами, які сприяють вчиненню злочинів.

Однак, не зважаючи на істотні відмінності між адміністративною деліктологією та кримінологією, які свідчать про самостійність цих наук при дослідженні проблематики запобігання інформаційних правопорушень, адміністративна деліктологія може використовувати науковий досвід, накопичений кримінологією для побудови власного предмета досліджень, конструювання понять, гіпотез та наукових пропозицій.

В цьому контексті мова йде: по-перше – про універсальний методологічний інструментарій, наприклад, конкретносоціологічні методи, методи статистичного аналізу і синтезу, логіко-матиматичні методи, тощо, які однаково застосовуються для різних соціальних процесів; по-друге – про функції науки: прогнозування, опис, спостереження, активне використання яких в конкретно-кримінологічних дослідженнях дозволяє стверджувати про глибоку теоретичну розробленість методів, що застосовуються у процесі дослідження механізму вчинення адміністративних правопорушень.

Таким чином, перебуваючи в тісному функціональному та методологічному зв'язку з наукою кримінологією, адміністративна деліктологія має власний предмет та завдання, які розкриваються у процесі дослідження різних аспектів адміністративної деліктності в інформаційній сфері, які у своїй сукупності формують цілісну, логічно зв'язану структуру адміністративної деліктології.

Дослідження адміністративної деліктності, що існує в інформаційній сфері є не можливим без з'ясування особливостей функціонування середовища обігу інформації, її правових режимів, створення та використання інформаційних ресурсів і технологій, а також здійснення інформаційної діяльності в цілому.

В цій площині проявляється тісна взаємодія науки адміністративної деліктології та інформаційного права.

За своїм призначенням нормами вказаної галузі права регулюються Існуючі в інформаційній сфері суспільні відносини, а саме, які виникають: (а) у ході використання інформації (інформаційного ресурсу); (б) при розгляді інформаційних спорів; (в) у процесі формування й використання нових технологій роботи з інформацією, забезпечення інформаційних систем і систем комунікацій в інформаційних мережах; (г) при забезпеченні безпеки у сфері інформації й інформатизації; (д) для забезпечення інформаційної безпеки України та ін [21, с. 344].

Однак, якщо інформаційне право, як сукупність правових норм регулює суспільні відносини, що виникають в інформаційній сфері, то наука інформаційного права досліджує інформаційно-правові норми та суспільні відносини, які складаються у процесі їх застосування, визначає ефективність дії норм інформаційного законодавства, класифікує, систематизує та кодифікує їх, об'єднує в правові інститути, формує і оптимізує систему інформаційного права.

Таке розуміння сутності та призначення науки інформаційного права дозволило В. О. Копилову виділити наступні складові предмета цієї науки, в яких розкриваються її завдання в системі інших юридичних наук:

вивчення понятійного апарату інформаційного права, основних термінів та їх дефініцій, які застосовуються в системі цієї науки;

дослідження та характеристика інформаційного права, як нової комплексної галузі права, аналіз її системи і внутрішньої структури, а також взаємодії з іншими галузями права;

дослідження інформаційно-правових норм, особливостей їх побудови, оцінка їх повноти та якісного оформлення;

вивчення інформаційних правовідносин, як відносин особливого роду, дослідження особливостей поведінки учасників цих правовідносин, їх прав, обов'язків, відповідальності, юридичних фактів, з якими закон пов'язує виникнення інформаційних правовідносин;

вивчення особливостей та юридичних властивостей інформаційних об'єктів, щодо яких виникають інформаційні відносини;

дослідження та розробка принципів інформаційного права, особливостей застосування методів правового регулювання інформаційних відносин;

дослідження джерел інформаційного права – інформаційного законодавства, судових рішень, інших правозастосовчих актів;

систематизація та кодифікація інформаційно-правових норм, їх об'єднання в інститути та підгалузі інформаційного права;

дослідження практики застосування методів зростання ефективності норм інформаційного права [22, с. 56, 57].

Така інтерпретація предмета науки інформаційного права означає, що одним з найважливіших завдань цієї науки є розробка рекомендацій з удосконалення правового регулювання різного роду інформаційних відносин та підготовка проектів актів інформаційного законодавства, вивчення практики застосування норм інформаційного законодавства.

Реалізуючи зазначене призначення, наука інформаційного права розробляє поняття та категорії, що використовуються в нормах інформаційного законодавства, формулює конструкцію правового режиму інформації, здійснює його поділ на види за різними критеріями, будує систему критеріїв правового регулювання інформаційних відносин, створює теоретичну основу правового забезпечення інформаційної безпеки, досліджує правовий статус суб'єктів інформаційного права та проблеми його забезпечення, а також аналізує і

удосконалює механізм формування, використання та захисту інформаційних ресурсів, технологій, систем.

Адміністративна деліктологія в свою чергу використовуючи поняття, категорії, концепції і теорії, вироблені в межах науки інформаційного права розробляє критерії протиправності поведінки учасників інформаційних відносин, формує адміністративно-деліктологічну характеристику особи-порушника інформаційно-правових норм, досліджує причини та умови, що сприяють вчиненню адміністративних інформаційних правопорушень, визначає їх вплив на стан інформаційної безпеки держави, виявляє закономірності переходу адміністративної деліктності в інформаційну злочинність, розробляє рекомендації щодо удосконалення чинного в інформаційній сфері законодавства з позицій забезпечення інформаційного правопорядку.

При проведенні наукових досліджень адміністративної деліктності в інформаційній сфері важливе значення з методологічних та правозастосовчих позицій має з'ясування соціальних аспектів цього явища, виявлення властивостей поведінки особи-порушника з точки зору суспільних цінностей та суспільних потреб [11, с. 12; 23, с. 16].

В сучасній науці соціальний аспект адміністративної деліктності не одержав ґрунтованого наукового висвітлення. Від так, в предметній площині адміністративної деліктології має місце істотний брак наукових знань про глибинні, соціальні явища, які обумовлюють виникнення адміністративної деліктності [11, с. 14].

В цьому контексті особливо актуальною і взаємообумовленою вбачається взаємодія наук адміністративної деліктології та соціології, застосування результатів соціологічних досліджень виявлення властивостей поведінки особи, визначення критеріїв її соціальної корисності чи шкідливості.

Звичайно, роль соціології, яка досліджує різні явища суспільного життя в адміністративній деліктології є значною, оскільки, деліктність утворюється із діянь, вчинків, скоєних в суспільстві [2, с. 58].

Динаміка протиправних діянь складається з різних змін в просторі, часі, демографічних аспектах, а також в окремих соціальних прошарках населення, виявити та дослідити які без застосування досягнень науки соціології не можливо. Соціально-негативна динаміка протиправної поведінки може потягнути за собою масові зміни у свідомості, які можуть мати соціально-правове значення. Залежно від форми та наслідків таких змін, їх впливу на розвиток адміністративної деліктності на території держави, конкретного

регіону чи сфери правового регулювання поведінка особи досліджується соціологією або адміністративною деліктологією.

Спираючись на результати наукових досліджень, проведених в межах науки соціології, адміністративна деліктологія розробляє, досліджує та удосконалює наукові погляди на адміністративну деліктність, її соціальну природу, причини та умови виникнення цього явища, його зв'язок із суспільними процесами, інтересами та потребами. Соціологія також досліджує і прогнозує тенденції розвитку основних суспільних інститутів, таких, як: сім'я, громада, професійні об'єднання, держава, тощо, зважаючи на які наука адміністративна деліктологія визначає причини та умови, що сприяють виникненню та поширенню адміністративної деліктності у процесі інформаційної діяльності публічної адміністрації, її розвитку, появи фактів латентності адміністративних інформаційних правопорушень, перетікання протиправної поведінки учасників інформаційних відносин в загрози національній безпеці держави.

З позицій забезпечення суспільного порядку Н. Смілзер розглядає соціологію, як спосіб пізнання людей. Соціологи прагнуть з'ясувати, чому люди поведуть себе так, чи інакше, чого люди утворюють певні групи.

Сформовані суспільною практикою інститути, на думку вченого-соціолога, досліджуються соціологією, як правило, на макро та мікро рівнях.

Мікросоціологія вивчає спілкування людей у повсякденному житті – інтеракцію - їх взаємодію. Вчені-соціологи, які проводять свої дослідження на мікро-рівні вважають, що соціальні явища можна зрозуміти лише на основі аналізу того змісту, якого люди надають конкретним явищам у процесі взаємодії їх між собою. Головною проблематикою досліджень на мікро рівні, на думку Н. Смілзера, є поведінка індивідів, їх вчинки, мотиви, значення, які визначають форми взаємодії між людьми, які в свою чергу здійснюють вплив на стабільність суспільства, або триваючих в ньому змін [24, с. 6, 11].

Побудова соціологічних досліджень на основі дворівневих моделей пізнання поведінки особистості дозволяє не лише вченим-соціологам, але, і представникам науки адміністративної деліктології виявити соціальні та юридичні причини зміни форми поведінки конкретної особи з правомірної на протиправну, з'ясувати умови перетікання такої поведінки у масове, системне, протиправне явище, як адміністративна деліктність, проаналізувати її вплив на суспільний порядок та інформаційну безпеку. Окрім цього, паралельне існування двох взаємодоповнюючих моделей соціологічного дослідження

поведінки особи, сприяє визначенню мотиваційних факторів, які чинять негативний вплив на суб'єктів публічної адміністрації при вчиненні ними адміністративних інформаційних правопорушень, значенню інформації у цьому процесі, з'ясуванню суспільної оцінки фактів порушення норм інформаційного законодавства з боку суб'єктів владних повноважень, встановленню рівня ефективності дії конкретних засобів профілактики адміністративної деліктності в інформаційній сфері.

В той же час, використання досягнень науки соціології жодним чином не зачепає наукових основ адміністративної деліктології, як самостійного наукового напрямку, оскільки не лише вона зближається із соціальними реаліями [2, с. 58].

Адже, як ще зазначав Ю. С. Гамбаров, не можна вивчати соціологію без правознавства, так, як остання з названих наук має справу з основними пружинами суспільного життя без дослідження яких було б не можливо розв'язати жодного із завдань соціології. Не можна досліджувати і правознавство без соціології, оскільки частина залежить від цілого та не може бути зрозумілою ізольовано від даного цілого, а також інших його частин [25, с. 18].

Розділяючи наведені позиції науковців щодо співвідношення наук соціології та адміністративної деліктології можна констатувати, що при дослідженні інформаційної сфери як об'єкта адміністративно-правової охорони та предметно-територіального простору вчинення адміністративних інформаційних правопорушень деліктологія широко використовує результати соціологічних досліджень в частині аналізу поведінки конкретного учасника інформаційних відносин, причин та умов, які сприяють переходу правомірної поведінки в протиправну, суспільної оцінки наслідків адміністративних правопорушень, а також змісту інформації, що стала безпосереднім знаряддям чи предметом цих деліктів, стану, структури та динаміки розвитку адміністративної деліктності в інформаційній сфері.

Широке використання досягнень науки соціології для побудови теорії адміністративної деліктології в інформаційній сфері не применшує значення останньої науки у дослідженні проблематики адміністративних інформаційних правопорушень та не посягає на самостійність адміністративної деліктології, як юридичної науки, що досліджує різні аспекти адміністративної деліктності.

Досить перспективними є взаємозв'язки адміністративної деліктології з правовою статистикою. Адже, в процесі дослідження стану та динаміки

адміністративної деліктності в інформаційній сфері, причин та умов, що сприяють вчиненню адміністративних інформаційних правопорушень не можна обійти досягнення правової статистики, як показника рівня поширення протиправної поведінки серед суб'єктів публічної адміністрації, які здійснюють інформаційну діяльність.

Поділяючи наукову позицію щодо актуальності взаємодії адміністративної деліктології та правової статистики М. П. Мишляєв вважає, що за окремих умов (тривалого одержання інформації), кількісні показники відображають якісну природу процесу запобігання адміністративних правопорушень. За наявності необхідної статистичної інформації можна спрогнозувати тенденцію поширення адміністративної деліктності в цілому, окремих її видів, географію поширення [11, с. 15].

Між тим, взаємозв'язок адміністративної деліктології та правової статистики при дослідженні адміністративної деліктності в інформаційній сфері є незавжди послідовним. Така тенденція пов'язана з відсутністю в нормах законодавства України однозначного підходу щодо визначення єдиного суб'єкта владних повноважень, уповноваженого здійснювати узагальнення статистичних даних про усі вчинювані на території України адміністративні інформаційні правопорушення, незалежно від галузі діяльності, де вони вчиняються, органу, уповноваженого розглядати справи про відповідні делікти. Якнаслідок, в Україні сформувалася двовекторна система статистичної інформації про адміністративні інформаційні правопорушення. Така тенденція проявляється у можливості поділу усієї системи статистичної інформації про адміністративні інформаційні правопорушення на види за двома основними критеріями: суб'єктом формування статистичних даних та галуззю інформаційної діяльності, де вчиняються відповідні делікти.

Виходячи зі сприйнятого в нормах законодавства України поділу органів, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення на судові та адміністративно-юрисдикційні [16], всю систему статистичних даних про адміністративні інформаційні правопорушення можна розділити на судову та адміністративно-юрисдикційну.

Правовою основою класифікації статистичної інформації за суб'єктом її формування є положення ч. 1 ст.24 Закону України «Про Службу безпеки України» від 25.03.1992 року № 2229-ХІІ [26], п. 6 ч. 1 ст. 149 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 10.07.2010 року [27], п. 4.1. Постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання діяльності Міністерства

інформаційної політики України» від 14.01.2015 року № 2 [28], п. 5.4. Положення «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації», схваленого Указом Президента України від 23.11.2011 року № 1067/2011 [29], якими у значенні суб'єктів формування статистичних даних про адміністративні правопорушення визнаються державна судова адміністрація, уповноважений орган, що здійснює державну політику у сфері статистики, Служба безпеки України, Міністерство інформаційної політики, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації.

Залежно від визнаних законом видів інформаційної діяльності статистичну інформацію про адміністративні інформаційні правопорушення можна розділити на інформацію про делікти у сфері зв'язку та телекомунікації, в медіа-сфері, в галузі реклами, забезпечення інформаційної безпеки, в сфері індустрії програмної продукції, формування національних інформаційних ресурсів та забезпечення доступу до публічної інформації.

Співставлення наведених видів статистичної інформації вказує на часткове співпадіння її окремих видів, незважаючи на різні критерії класифікації, якнаслідок окремі статистичні дані дублюють одні інших, або мають певні розбіжності попри те, що характеризують рівнозначні адміністративні інформаційні правопорушення.

Такий стан статистичної інформації тягне за собою зниження ефективності заходів профілактики адміністративних правопорушень, обумовлює виникнення латентної адміністративної деліктності в інформаційній сфері.

З метою усунення вказаної законодавчої колізії, підвищення значення правової статистики у діяльності по запобіганню адміністративної деліктності в інформаційній сфері, на нашу думку Положення Про Міністерство інформаційної політики, затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 14.01.2015 року № 2 слід доповнити пунктом 5.8. такого змісту: «Узагальнює та подає органам статистики статистичні дані про кількість інформаційних правопорушень, вчинених суб'єктами публічної адміністрації громадянами України, іноземцями, та особами безгромадянства, а також юридичними особами незалежно від форми власності чи господарювання у процесі реалізації їхніх інформаційних прав, чи виконання покладених на них обов'язків в інформаційній сфері, характер прийнятих рішень у цій категорії справ».

Не зважаючи на існуючі в законодавстві України розбіжності у формуванні статистичних даних про адміністративні інформаційні правопорушення, значення правової статистики у розвитку адміністративно-деліктологічних досліджень залишається вагомим і знаходить своє відображення у статистичних методах і статистичній інформації, які широко застосовуються вченими-правниками при дослідженні різних аспектів адміністративної деліктності в інформаційній сфері, формуванні комплексних програм запобігання цього негативного соціально-правового явища.

Висновки. Проведене в межах цієї статті дослідження дозволяє констатувати, що не зважаючи на поєднання в структурі адміністративної деліктології наукових знань, сформованих в межах наук адміністративного права, кримінології, інформаційного права, соціології, правової статистики, вона сформувала свій предмет, методологію дослідження, спеціальний понятійний апарат, комплексну методику запобігання вчинення адміністративних інформаційних правопорушень.

Наявність зазначених складових у науки адміністративної деліктології дає нам підстави розділити думку вчених-правників про самостійність адміністративної деліктології, як юридичної науки, її міждисциплінарний, проксіологічний характер, теоретико-методологічну спрямованість та соціально-правовий зміст [30, с. 21;2, с. 57].

Список використаної літератури:

1. Філософія : навч. посіб. – 3-тє вид., стер. / Л. В. Губерський, І. Ф. Надольний, В. П. Андрущенко та ін. ; за ред. І. Ф. Надольного. – К. : Вікар, 2003. – 457 с.
2. Абдрахманов Б. Е. Административная деликтология в республике Казахстан (концептуальные теоретические и методологические проблемы): дис. докт. юрид. наук: [спец. 12.00.02]. / Бауыржан Ермакович. – Алматы. – 2010.
3. Адміністративне право України. Академічний курс: Підруч.: У двох томах: Том 1. Загальна частина / Ред. Колегія: В.Б. Авер'янов (голова). – К.: Видавництво “Юридична думка”, 2004. – 584 с.
4. Загальне адміністративне право : підручник / [Гриценко І. С., Мельник Р. С., Пухтецька А. А. та інші]; за заг. Ред. І. С. Гриценка. – К. : Юрінком Інтер, 2015. – 568 с.
5. Мельник Р. С., Бевзенко В. М. Загальне адміністративне право: Навчальний посібник / За заг. Ред. Р. С. Мельника. – К. : Ваіте, 2014. – 376 с.

6. Старилов Ю.Н. Курс общего административного права. В 3-х т. Т.1: История. Наука. Предмет. Нормы. Субъекты/ Ю. Н. Старилов. – М.: Изд-во НОРМА, 2002. – 728 с.
7. Лупало О. А. Правові засади формування концепції адміністративно-деліктного права як галузі права. / О. А. Лупало. Часопис Київського університету права № 4 2012. С 142 – 145.
8. Административно-деликтное право: (теория и законодательные основы): Монография / А.В. Кишин. - М.: Норма: ИНФРА-М, 2015. - 464 с.
9. Колпаков В. К. Деліктний феномен в адміністративному праві України: автореф. ... дис. доктора юрид. наук. : [спец. 12.00.07]. // Валерій Костянтинович Колпаков / К. – 2005. – 37 С.
10. Додин Е. В. Административная деликтология в системе юридической науки [Текст] / Е. В. Додин // Советское государство и право. - 1991. - № 12. - С. 32-37.
11. Мышляев Н. П. Теоретические и прикладные основы административной деликтологии: дис. ... д-ра юрид. наук. Н. П. Мышляев. - М., 2004. 330 с.
12. Дерюга А. Н. О соотношении административной деликтологии и криминологии. / А. Н. Дерюга. Российский юридический журнал № 2 2011. / [электронный ресурс]. // www.consultant.ru
13. криминологія
14. Кудрявцев В. Н. Криминология: [Учебник]. Под ред. акад. В.Н. Кудрявцева, проф. В.Е. Эминова. М., Юристъ. - 1997. - 512 с.
15. Кримінальний кодекс України: від 05.04.2001// Відомості Верховної Ради України/ - 2001. - N 25-26, ст.131.
16. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 // Відомості Верховної Ради УРСР. - 1984. - додаток до № 51.- Ст. 1123 (з наступними змінами та доповненнями).
17. Конституція України від 28.06.1996 // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
18. Про схвалення Концепції адміністративно-правової реформи в Україні: Указ Президента України від 22.07.1998 р. № 810/98 // Офіційний вісник України від 11.06.1999. № 21, ст. 32. – [з наступними змінами та доповненнями].
19. Галаган И. А. Административная ответственность в СССР (государственное и материальноправовое исследование). — Воронеж: Изд-во Воронежского университета, 1970. — 252 с.

20. Проект Концепції реформування інституту адміністративної відповідальності в Україні від 15.07.2007 р.: [підготовлений Центром політико-правових реформ]. / [електронний ресурс]. WWWpravo.org.ua/

21. Коваленко Л. П. Інформаційне право України: проблеми становлення та розвитку : дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.07 / Лариса Павлівна Коваленко. – Х., 2014. – 419 с.

22. Копылов В.А. Информационное право: Учебник. 2-е изд., перераб. и доп. -М.: Юристъ, 2005.-512 с.

23. Дихтиевский П. В. Административно-правовое принуждение в механизме обеспечения личной безопасности: автореф. дис. докт. юрид. наук [спец. 12.00.14] / Пётр Васильевич Дихтиевский. – М. – 2004. - 46 с.

24. Смелзер Н. Социология: пер. с англ. — М.: Феникс, 1994. — 688 с.

25. Гамбаров Ю. С. Научное изучение права. Спб. 1907. В кн. : [Хропанюк В. Н. ТЕОРИЯ ГОСУДАРСТВА И ПРАВА. Хрестоматия. Учебное пособие: [Под ред. Проф. Радька Т. Н.]. – М. – «Интерстиль» 1998, - С. 11- 19.]

26. Про службу безпеки України: Закон України від 25.03.1992р. // Офіційний сайт Верховної Ради України www.rada.kiev.u.

27. Про судоустрій і статус суддів України : Закон України від 7 липня 2010 року // Відомості Верховної Ради України. – № 41, № 41-42; № 43; № 44-45. – Ст. 529.

28. Питання діяльності Міністерства інформаційної політики України: Постанова Кабінету Міністрів України від 14.01.2015 року № 2. / Урядовий кур'єр № 11 від 22.01.2015 року.

29. Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації : указ Президента України від 23.11.2011 р. № 1067/2011 // Офіційний вісник Президента України. – 2011. – № 31. – Ст. 1195.

30. Дерюга А. М. Концептуально-прекладные основы развития административной деликтологии: автореф. дис. докт. юрид. наук: спец. [12.00.14]. / Артем Николаевич Дерюга. – М. 2012. – 60 с.

В межах цієї статті досліджені проблеми взаємодії адміністративної деликтології з іншими юридичними науками у процесі теоретичної розробки проблематики запобігання адміністративних інформаційних правопорушень, визначено на цій основі її місце серед наук, які досліджують інформаційну сферу суспільства.

Ключові слова: «адміністративна деликтологія», «адміністративне

інформаційне правопорушення», «взаємозв'язок юридичних наук», «інформаційна сфера», «система юридичної науки».

В рамках настоящей статьи проведено исследование проблем взаимодействия административной деликтологии с иными юридическими науками в процессе теоретической разработки проблематики предупреждения административных информационных правонарушений, определено на этой основе её место среди иных наук, исследующих информационную сферу общества.

Ключевые слова: *«административная деликтология», «административное информационное правонарушение», «взаимодействие юридических наук», «информационная сфера», «система юридической науки».*

Within this article the author researches the problem of the interaction of administrative delictology and other law sciences during the theoretical development of issues of prevention of administrative information offenses and defines its place among the other sciences studying information sphere of the society.

Keywords: *“administrative delictology”, “administrative information offense”, “interaction of law sciences”, “information sphere”, “the system of law science”.*